

Posudek diplomové práce Markéta Prokopová: S libertiny napříč stoletími

Práce si dala za cíl přehledně zpracovat aspekt francouzské literatury, v níž se odráží postoj k světu označovaný jako libertinský a projevující se jak v koncepcích myšlenkových, tak v životním stylu a jeho ztvárnění. Na zhruba 50 stranách textu, což odpovídá rozsahu práce bakalářské, nikoli však diplomové (zde je očekávané minimum 80 stran), se diplomantka tématu zhostila spíš stylem „libertinství letem světem“ nebo možná „let nad kukaččím hnízdem“: výsledkem je bláznec. Základní rozčlenění tématu je sice v pořádku, práce také přináší řadu zajímavých informací, z čehož je patrné, že autorka prostudovala množství sekundární literatury. Fakta jsou však prezentována způsobem páté přes deváté, myšlenky zmateně až nesrozumitelně, takže je otázka, zda jim vůbec porozuměla a zda se nesnaží jen převést vyčtené věty mechanicky do českého jazyka, aniž vůbec něco tuší o myšlenkovém kontextu, ba o logickém propojení prezentovaných názorů. (Své zdroje sice uvádí, ale povšechně, nikoli u jednotlivých citací: kdyby to dělala, možná by do práce vnesla větší pořádek; středoškolská učebnice „Lagarde – Michard“ by sice mohla zůstat v bibliografii, ale uvádět ji jako oporu pro literárněhistorickou či ideovou analýzu není příliš seriózní: načerpat lze odtud jen informaci zcela základní.)

Při veškeré shovívavosti nelze práci v tomto stavu přijmout ani s hodnocením dobře. Nejlepší by bylo, aby ji diplomantka stáhla k přepracování (a rozšíření do žádoucího rozsahu), aby přitom spoléhala méně na samostatnou práci, na niž zatím zjevně nestačí, a využívala konzultací podstatně víc, než tomu bylo doposud. Novou verzi pak může předložit v dalším termínu.

*

K ilustraci toho, že tento posudek není nepodložený, jen několik z desítek možných příkladů: Zoufalý zmatek předvádějí především kapitoly věnované libertinství obecně a libertinství v 17. století, tedy tam, kde více záleží na složce „filosofické“, resp. kde se filosofie a mravní postoj výrazněji prolínají. Zde se nám dostává různých poznatků ve změti, která přeskakuje z období do období, obsahuje závažné faktografické přehmaty a myšlenková shrnutí na hranici jakéhokoli postřehnutelného smyslu. Portréty libertinů 17. století (dva: Théophile de Viau a Cyrano) se omezují na životopisné medailonky (libertinství se tedy shledává zejména v jejich sexuálních vztazích) bez nějakého zájmu o to, v čem by mohlo být libertinské jejich dílo (k tomu by stačilo lépe pročíst příslušné kapitoly u Antoina Adama, kterého diplomantka uvádí mezi svými prameny).

Příklady **špatné faktografie**: Na str. 11 se dočítáme, že (mezi pronásledovateli libertinů) „neblaze proslul Lucilio Vanini, který v Toulouse roku 1619 pronásledoval vůdce (sic!) pařížských libertinů Théophila de Viau, jenž byl odsouzen k smrti upálením..., ale kterému se podařilo uniknout před smrtí“. Ve skutečnosti byl Vanini v Toulouse r. 1619 jakožto libertin sám upálen; Théophile byl sice tou dobou vyhnán z Paříže, ale o nějakém procesu spojeném v této době s jeho osobou se nikde nedočteme. Na str. 18 najdeme tvrzení, že Théophile jako „čelní (sic!) představitel“ libertinů dlel u dvora Gastona Orleánského... „až přibližně do roku 1650“; přičemž z Théophilova medailonku se správně dočteme, že básník zemřel roku 1626, ale prý v Paříži – odkud byl po svém procesu r. 1625 doživotně vyhnán, a jak autorka píše o pár řádků níž, strávil poslední měsíce života v Chantilly. Po těchto chronologických a místopisných přemetech už přejdeme skoro bez povšimnutí, že Théophilova konverze ke katolictví je kladena ještě před jeho exil v Anglii, třebaže stačí otevřít jakýkoli slovník francouzské literatury, abychom se dověděli opak.

Že se přeskakuje ze začátku století na jeho konec, z 18. století zpět do 17. apod., to už jsou také maličkosti. U Bussyho-Rabutina je uvedeno nejprve jeho hlavní dílo (*Histoire amoureuse des Gaules*) z roku 1665 (kamž proveden plavný skok z 20. let) a jako „další“ citováno dílo z roku 1655. Celý **poznámkový aparát** je přitom absurdní: text se hemží nejrůznějšími jmény, ta jsou pak v poznámce pod čarou zopakována s daty narození a úmrtí; naprosto nikdy není vysvětleno, o koho jde, ani když je řeč o postavách tak důležitých, jako jsou Guez de Balzac, des Barreaux nebo Vauquelin de La Fresnay. Už jen krátkou zmínkou by přitom alespoň trochu narostl nedostatečný rozsah textu. Jména cizinců jsou ponechávána ve francouzské podobě: tak je tu řeč o „Frédériku II (bez tečky) z Hohenstaufenu“, starořecký filosof Porfyrios se jmenuje Porphyre a Ital Gerolamo Cardano zůstává Jérômem Cardanem; Cicero dává v genitivu „Cicera“.

Ačkoli základní definice libertinství jsou podány podle sekundárních pramenů (projednou konkrétně uvedených) uspokojivě, jiné **charakteristiky libertinského myšlení** připomínají stejně syrový salát jako faktografie: tak se dočteme o vzdělancích, „kteří se zdáli býti křesťany, ale byli ve skutečnosti politiky, kteří popírali zázraky nebo o nich pochybovali a přivedli náboženství na politickou scénu“ (str. 18). „Libertinství v této době bylo postaveno spíše na myšlenkových postojích, než na těch kolektivních, a v důsledku toho na společnosti.“ (str. 19) – Celý závěr kapitoly o „materialismu“ sestává z formulací pro svou neurčitost nesrozumitelných, až na to, že „spiritualita a nesmrtelnost duše ztratily veškerý význam, neboť všechny bytosti přecházely z jedné formy do druhé v koloběhu bez konce“, což se jeví spíš jako učení o metempsychóze než jako materialismus, na druhé straně je mezi materialisty odvážně zahrnut monista Spinoza. „Jak by se mohl bůh kát, jak je tomu v Genesis kvůli nevděku a špatnosti bytosti?“ (str. 20: míněno zřejmě, jak by mohl Bůh litovat, že stvořil člověka?) „Libertini si vzali za cíl zničit křesťanské argumenty“ (str. 22, myšlena zřejmě dogmata) – Tamtéž: „Tento objev, že duše je v podstatě kritická a nikoliv metafyzická, se jednoduše vysvětlil pozitivním rozvojem vědy v té době. Bylo zřejmé, že věda již více nemohla spoléhat na autority. Tento vytríbený smysl pro metodičnost našli libertini v Montaignových stejně jako v Baconových esejích.“ (Metodičnost snad u Montaigne dosud nikdo nehledal!) – Tamtéž: „Díla Johna Spencera [...] provedly (sic!) intervenci náboženských věd kritickou metodou.“ – „Libertinství bylo vždy především postojem samotářským, a proto bylo zcela přirozené, že jeho představitelé tíhli k epikureismu...“ (str. 23)

Libertinství v 18. století je zpracováno o poznání přiměřeněji a jasněji, až na to, že se přesně nedovíme, kam se podělo libertinství filosofické. Zvláště dobře je podáno pojetí Crébillonovo (oddělení citu a požitku), na němž pak kriticky staví i Choderlos de Laclos, ale „skutečné“ libertinství je pak zužováno na toto pojetí, poplatné spíš vykladačům typu Wald Lasowského, tj. příliš poznamenaných sadismem, místo aby se zůstalo u původního vymezení hedonismem a hledaly se různé polohy tohoto postoje, včetně té vlídnější (Vivant Denon, podrobněji zmiňovaný, se přece do této koncepce nevejde; Casanova je výslovně vyloučen, protože se snaží s ženami dobře vycházet: ale to Denon také), což by pak umožňovalo pochopit i takové soudy, které např. říkají, že všechny postavy u Beaumarchaise (vůbec nezmněného) jsou libertinské v tom, že „pokukují po svém požitku“. Autorských medailonků z 18. století najdeme v práci víc, chronologicky jsou seřazeny nepochopitelně na přeskáčku a asi od tří z uvedených autorů diplomantka také něco četla (Choderlos de Laclos, Vivant Denon, d'Argens, skloňovaný pak bůhvíproč s koncovým *t* místo *s*: jako z udělání díla, která existují v českém překladu), což se projevuje hlavně tím, že je s využitím citátů převypráví: což pořád není analýza, i když nás tu poněkud zaskočí soud, že „*Nebezpečné známosti*“ mohou být chápány jako obhajoba mistrovství v přetvářce a lhaní“ – což bezpochyby nemohou, i když je tu ono „mistrovství“ skvěle vykresleno: to však není totéž!

Poslední část, věnovaná dalším **literárním ozvukům libertinství**, je v podstatě zanedbatelná. Pokud jde o romantismus či Baudelaira (zmínka o něm sestává z půlstránkové citace bez rozboru orámované několika větami), bylo by např. zajímavé zamyslet se nad tím, jak se postoj označovaný jako libertinský váže k estetice zoufalství (např. u správně uvedeného, leč hanebně analyzovaného Musseta). Jinak je tu malá zmínka o Gautierově románu *Slečna de Maupin*, opět bez

vážnějšího vhledu, u Rimbauda a Verlaina je za libertinský považován jenom jejich „divoký homosexuální vztah“, i když ten libertinský docela určitě nebyl, zvláště při aplikaci Crébillonových kritérií; a u Verlaina diplomantka dokonce „konkrétní vliv libertinství nenašla“, asi že příliš nehledala, takže přehlédla básníkem samým tolik zdůrazňovanou dualitu mezi mystikem a smyslníkem, a tedy i dvojí linii jeho poezie, na jedné straně *Sagesse*, na straně druhé *Fêtes galantes*, *Parallèlement* nebo otevřeně homosexuální cyklus *Hombres*.

Když už ale nebyla diplomantka s to sama libertinské aspekty najít, je s podivem, že se nezastavila u autorů, kteří se v průběhu 19. a 20. století k libertinství sami více či méně hlásili, ať už to byli letmo zmínění Aragon nebo Vailland, případně Pierre Louÿs, Colette (*L'Ingénue libertine*), Drieu La Rochelle, možná Jouhandeau a Pieyre de Mandiargues – a to pomíjím množství autorů poznamenaných Sadem.

doc. PhDr. Václav Jamek,
vedoucí práce

V Praze dne 11. září 2013